กระบี่กระบอง: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย

Krabi Krabong: The Cultural Heritage of Thai Wisdom

กิติยวดี ชาญประโคน (Kitiyawadee Chanprakhone)[1]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มุ่งสำรวจ ประวัติ พัฒนาการ คุณค่า และสถานภาพร่วมสมัยของศิลปะการเล่นกระบี่กระบอง โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากเอกสารและภาคสนาม ซึ่งรวมถึงการสังเกตการณ์ การฝึกซ้อม การแสดง การแข่งขัน และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้เล่น ผลการศึกษาพบว่า “กระบี่กระบอง” มีรากเหง้ามาจาก ศิลปะการต่อสู้เพื่อการสงครามและการป้องกันตนเองของไทยในอดีต ที่สะท้อนทั้งความกล้าหาญ ภูมิปัญญา และความสามารถทางยุทธศิลป์ของคนไทย ในระยะเริ่มต้น กระบี่กระบองเป็นการฝึกซ้อมเพื่อเตรียมความพร้อมในการรบ โดยใช้อาวุธจำลอง เช่น กระบี่ ดาบ ง้าว พลอง รวมทั้งโล่และดั้ง ต่อมามีการประยุกต์ให้เป็น กิจกรรมเพื่อความบันเทิงและการแสดงเชิงสันทนาการ เพื่อให้ผู้ฝึกเกิดความเพลิดเพลินและมีแรงจูงใจในการฝึกซ้อม ส่งผลให้กระบี่กระบองพัฒนาเป็น การละเล่นและกีฬาประเภทหนึ่ง ที่จำลองการต่อสู้ด้วยอาวุธไทยโบราณ และยังปรากฏในบริบทของการแสดงในราชสำนักอีกด้วย นอกจากนี้ การศึกษายังชี้ให้เห็นถึง คุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม และคุณธรรม ที่แฝงอยู่ในกระบี่กระบอง ทั้งในด้านการฝึกฝนร่างกายและจิตใจ การปลูกฝังระเบียบวินัย ความเคารพ การรู้แพ้รู้ชนะ และการมีน้ำใจนักกีฬา ตลอดจนสะท้อนถึงภูมิปัญญาการอนุรักษ์ศิลปะการต่อสู้ของชาติในมิติทางวัฒนธรรม สำหรับสถานภาพในปัจจุบัน พบว่ากระบี่กระบองยังคงได้รับการส่งเสริมจากหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและสถาบันการศึกษา มีการจัดการแข่งขันในหลายระดับ แต่ความนิยมกลับลดลงอย่างต่อเนื่อง อันอาจส่งผลให้การสืบทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแขนงนี้ประสบความเสี่ยงต่อการสูญหาย หากขาดกลไกการส่งเสริมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ กระบี่กระบอง; ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม; ศิลปะการต่อสู้

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Assistant Professor, Ph.D., Department of History, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University
E-mail: kiti.chan03@gmail.com

* Received September 15, 2025, revised December 17, 2025 and Accepted December 19, 2025

Abstract

This study aims to explore the historical background, evolution, inherent values, and contemporary status of Krabi Krabong, the traditional Thai art of weapon-based combat. The research employed both documentary analysis and field study, including observation of training sessions, performances, competitions, and interviews with practitioners and experts. The findings reveal that Krabi Krabong originated as a martial discipline for warfare and self-defense, reflecting the courage, wisdom, and tactical intelligence of the Thai people in ancient times. In its early form, Krabi Krabong served as a method of combat training for battlefield preparedness, utilizing simulated weapons such as swords, sabers, spears, staves, and shields made from rattan or animal hide. Over time, it was adapted into a form of recreational and ceremonial performance, providing enjoyment and motivation for practitioners while preserving its martial foundations. Consequently, Krabi Krabong evolved into a traditional sport and performative art that symbolically reenacts ancient Thai warfare and was historically performed in royal courts. Moreover, the study highlights the aesthetic, cultural, and moral values embedded within Krabi Krabong. These include the cultivation of physical strength, mental discipline, respect, sportsmanship, and ethical conduct. The practice embodies profound cultural wisdom and serves as a medium for transmitting traditional Thai virtues and moral codes through physical training and artistic expression. In the present day, Krabi Krabong continues to receive institutional support from governmental bodies and educational institutions, with organized competitions at various levels. However, the study also reveals a gradual decline in public interest and intergenerational transmission, posing a potential threat to the sustainability of this valuable intangible cultural heritage unless systematic and enduring preservation measures are implemented.

Keywords: Krabi Krabong; cultural wisdom; martial art

บทนำ

กระบี่กระบองเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวประจำชาติไทย ซึ่งบรรพบุรุษของไทยได้ดัดแปลงมาจากการใช้อาวุธต่าง ๆ ที่ใช้สู้รบในระยะประชิดในสมัยโบราณ และเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญของไทย ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ สาขากีฬาภูมิปัญญาไทยประจำปี พ.ศ. 2554 ประเภทศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559, หน้า 109) เช่นเดียวกับมวยไทยที่เป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวซึ่งใช้หมัด เท้า เข่า ศอก ในการต่อสู้ ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่เรียกกระบี่กระบองนี้ไม่เพียงเป็นรูปแบบการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยเทคนิคการใช้อาวุธหลากหลาย

ชนิดที่ใช้ในสงครามเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งรวมของภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และจิตวิญญาณของคนไทยในอดีต

เมื่อสืบย้อนประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการสู้รบทำสงครามอยู่บ่อยครั้ง ทั้งเพื่อรักษาเอกราชและเพื่อการขยายอาณาเขต กระบี่กระบองซึ่งเป็นศิลปะการต่อสู้ด้วยอาวุธโบราณที่ใช้ในการสู้รบทำสงครามจึงมีบทบาทสำคัญในการปกป้องบ้านเมืองและเสริมสร้างความแข็งแกร่งของกองทัพ ดังนั้นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวจึงเป็นเสมือนวิถีชีวิตของคนไทย มีการเรียนรู้ฝึกฝน และถ่ายทอดสืบต่อกันเรื่อยมา ในอดีตศิลปะการต่อสู้แขนงนี้ได้รับการฝึกฝนอย่างจริงจังในหมู่ทหารและชนชั้นสูงทั้งพระมหากษัตริย์และสามัญชนจนมีความสามารถในการใช้อาวุธที่ใช้ในการสู้รบ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหงทรงใช้ของ้าวเอาชนะข้าศึกในการชนช้างกับเจ้าเมืองฉอด ในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรทรงมีความสามารถในการใช้อาวุธหลายอย่าง เช่น ดาบ ทรงใช้ในการเข้าตีค่ายข้าศึก ดาบที่ทรงคาบปีนค่ายข้าศึกได้รับชื่อเรียกว่าพระแสงดาบคาบค่าย ในการต่อสู้กับมังกะยอดินแม่ทัพพม่า ทรงเอาชนะและสังหารด้วยดาบ อีกทั้งยังทรงมีความสามารถในการใช้อาวุธยาวคือของ้าว ทรงเอาชนะในการกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชาของพม่า พระราชอนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราชที่วงเวียนใหญ่ กรุงเทพมหานคร ปั้นเป็นรูปถือดาบทรงม้า สื่อถึงประวัติศาสตร์และเหตุการณ์หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาให้กับพม่า พระเจ้าตากทรงใช้ดาบเป็นอาวุธประจำกายทรงม้าทำการต่อสู้กับข้าศึกจนกอบกู้เอกราชได้สำเร็จ และแสดงถึงว่าพระองค์มีความสามารถในการใช้ดาบเป็นพิเศษ ตามประวัติศาสตร์ในยามมีศึกสงครามมีการระดมผู้ชายไปเป็นทหาร โดยมิต้องเสียเวลาฝึกหัดการใช้อาวุธ แสดงว่าชายเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมฝึกฝนการใช้อาวุธที่ตนถนัดจากครูบาอาจารย์ที่เชี่ยวชาญการใช้อาวุธเหล่านี้มาแล้ว ครูบาอาจารย์ดังกล่าวส่วนมากเคยเป็นนักรบมาก่อน เมื่อมีอายุมากขึ้นไม่สามารถทำการรบได้แคล่วคล่องดังเดิม ได้ไปใช้ชีวิตอยู่ตามพื้นถิ่นของตนอีกทั้งไม่อยากให้วิชาการต่อสู้นี้สิ้นสูญไปเมื่อสิ้นชีวิต จึงได้สั่งสอนถ่ายทอดวิชาการต่อสู้ที่ตนถนัดให้กับชนรุ่นหลังที่มาสมัครเป็นศิษย์ ครูบาอาจารย์ดังกล่าวนี้คงมีกระจายกันอยู่ทั่วไป ในยามมีศึกสงครามจึงสามารถระดมพลที่มีความสามารถในการใช้อาวุธได้ไม่ยาก

นับได้ว่ากระบี่กระบองเป็นศิลปะการต่อสู้ที่มีรากฐานอันยาวนานควบคู่กับประวัติศาสตร์ชาติไทย กระบี่กระบองจึงเป็นมากกว่าศิลปะการต่อสู้ที่สะท้อนถึงความกล้าหาญ ความเสียสละ และความสามัคคีของคนไทยในอดีต แต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาและคุณค่าทางจิตใจของคนไทย หล่อหลอมหลักคุณธรรม เช่น ความกตัญญู ความอดทน ความมีวินัย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของนักกระบี่กระบอง นอกจากนี้กระบี่กระบองยังเป็นแหล่งรวมความรู้และทักษะในการใช้อาวุธ การวางแผนการต่อสู้และการเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น กระบี่กระบองจึงเป็นศิลปะการต่อสู้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และการศึกษา

ในปัจจุบันกระบี่กระบองยังคงเป็นศิลปวัฒนธรรมไทยที่ได้รับความสนใจจากผู้คนทั้งในและต่างประเทศ ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การแสดงโชว์หรือการอนุรักษ์เท่านั้น แต่ยังมีการนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การออกกำลังกาย การป้องกันตัว และการแสดงศิลปะการต่อสู้บนเวที คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่แฝงอยู่ในกระบี่กระบองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่คนไทยควรจะต้องช่วยกันอนุรักษ์และสืบทอดกระบี่กระบองให้คงอยู่สืบไป อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์และการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแขนงนี้ การที่จะรักษาให้ดำรงไว้ได้นั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งอยู่ที่การได้เรียนรู้ การฝึกหัด และการนำไปเผยแพร่แก่บุคคลอื่นอย่างถูกต้อง บทความนี้จึงเป็นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา คุณค่า และมรดกภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในกระบี่กระบอง รวมถึงเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะการต่อสู้แขนงนี้ให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

ประวัติความเป็นมาของการเล่นกระบี่กระบอง

อาวุธเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิต โดยใช้เป็นเครื่องมือในการเสาะแสวงหาอาหารมาเลี้ยงชีวิต และใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการป้องกันตัวจากสัตว์ร้ายต่าง ๆ ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักตั้งหลักฐานมั่นคงในพื้นที่อุดมสมบูรณ์แทนการระเหเร่ร่อน มีการรวมกันเป็นพวก หมู่ เหล่า แถบถิ่นใดอุดมสมบูรณ์ก็จะมีผู้คนอพยพไปอยู่อย่างหนาแน่น การที่มนุษย์มาอาศัยรวมกันเป็นกลุ่มก้อน ทำให้ต้องเผชิญกับภัยจากมนุษย์ด้วยกันเอง ซึ่งได้แก่ภัยจากโจรผู้ร้ายเข้าปล้นชิงและทำร้ายเจ้าทรัพย์ ภัยจากการทะเลาะวิวาทระหว่างพวกเดียวกันเองหรือต่างพวก ที่ร้ายแรงคือการต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่างพวกต่างเหล่ากัน ถือเป็นการสู้รบหรือการทำสงครามซึ่งมีสาเหตุมาจากการแก่งแย่งอำนาจความเป็นใหญ่และความเป็นอยู่ของชาติตน ใครจะรบกับใครเมื่อไรก็ได้ ไม่คำนึงถึงความถูกต้อง สงครามในสมัยก่อนจึงเกิดขึ้นง่ายและบ่อยครั้ง อาวุธที่ใช้ก็เป็นอาวุธประจำกายที่ตนถนัดเช่นหอก ดาบ การสู้รบส่วนใหญ่เป็นการต่อสู้กันแบบตะลุมบอน ฉะนั้นการรักษาสมรรถภาพในการทำการรบให้เข้มแข็งจึงเป็นสิ่งจำเป็น และต้องอยู่ในลักษณะเตรียมพร้อม เมื่อถึงคราวต้องรบจะได้ทำการรบได้ทันทีและรบได้ดีเยี่ยม การฝึกฝนให้มีความชำนาญในการใช้อาวุธในการรบนั้น เป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมพร้อมเพื่อการสู้รบทำสงคราม รวมถึงการฝึกฝนให้มีร่างกายแข็งแรงและมีน้ำใจกล้าหาญไม่ครั่นคร้ามต่อภยันตรายทั้งปวง แรกเริ่มของการเล่นกระบี่กระบองจึงเป็นการฝึกซ้อมเพื่อเตรียมพร้อมในการสู้รบทำสงคราม และเหมือนกับการรบจำลอง โดยเอาหวายมาทำจำลองเป็นอาวุธที่ใช้สู้รบกันในสมัยโบราณ เช่น กระบี่ ดาบ ง้าว พลอง ฯลฯ เอาหวายหรือหนังมาทำเป็นโล่ เขน ดั้ง ฯลฯ แล้วมาจัดตีกันเล่นหรือแข่งขันต่อสู้กันเป็นคู่ ๆ เหมือนต่อสู้กันตัวต่อตัวในสนามรบ เป็นการฝึกหัดรุกและรับในการต่อสู้ไปในตัวโดยไม่มีการสรวมเกราะป้องกันตัวผู้เล่น ฝ่ายใดพลาดท่าเสียทีก็เจ็บตัว แต่การเตรียมตัวเพื่อรบอย่างเอาจริงเอาจังนั้น เมื่อนาน ๆ เข้าย่อมทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ด้วยเหตุนี้ทำให้มีการดัดแปลงให้การเตรียมเพื่อการรบเกิดความสนุกสนาน และยังจัดให้มีการแข่งขันกันขึ้นด้วย ต่อมากระบี่กระบองได้พัฒนามาเป็นการเล่น การแสดง และการกีฬา ที่จำลองการสู้รบด้วยอาวุธไทยโบราณ ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมและการแสดงในราชสำนัก

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของการเล่นกระบี่กระบอง ไม่พบว่าการเล่นกระบี่กระบองได้เริ่มมาตั้งแต่ครั้งไหน ใครเป็นผู้คิดขึ้นมา เนื่องจากไม่มีการรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน ทำให้ไม่สามารถค้นคว้าจากแหล่งใดได้ อีกทั้งการเรียนการสอนในกาลก่อน ครูบาอาจารย์กระบี่กระบองรุ่นเก่า ๆ มุ่งเน้นในทางปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ศิษย์ขาดความรู้ทางทฤษฎี จึงมีความเห็นว่า ไทยเราเป็นนักรบมาแต่โบราณกาล กระบี่กระบองซึ่งเป็นเกมของนักรบก็น่าจะได้ริเริ่มเล่นกันมานานแล้วด้วยเช่นกัน (นาค เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2513, หน้า 6)

การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของกระบี่กระบองในแต่ละยุคสมัย

แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานอ้างอิงได้ชัดเจนว่าการเล่นกระบี่กระบองเริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อใด รู้เพียงว่าเป็นการเล่นเพื่อเตรียมพร้อมในการรบในยามที่บ้านเมืองไม่มีสงคราม แต่หลักฐานทางด้านวรรณกรรมซึ่งสะท้อนให้ทราบถึงสภาพความเป็นไปของสังคมและบ้านเมืองในขณะนั้น ทำให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของการเล่นกระบี่กระบองได้ว่า กระบี่กระบองเป็นวิชาการต่อสู้ที่มีปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ดังตัวอย่างความที่ปรากฏในวรรณคดีแต่ละยุคสมัย ดังนี้

สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และธนบุรี

มีความตอนหนึ่งในหนังสือเรื่องนางนพมาสหรือตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์กล่าวถึงสภาพของบ้านเมืองในยุคนั้นว่า “*หมู่มนุษย์ที่ประกอบด้วยสติปัญญา โดยมากต่างร่ำเรียนสรรพวิชาต่าง ๆ ฝ่ายทหารก็เรียนรู้ศิลปศาสตร์เพลงอาวุธ คือวิชาช้าง ม้า กระบี่กระบอง โล่ ดั้ง ดาบสั้น ดาบยาว กริช กั้นหยั่น โตมร ศรกำซาบ*” (กรมศิลปากร, 2508, หน้า 8) จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า ในสมัยสุโขทัย กระบี่กระบองเป็นศิลปศาสตร์เกี่ยวกับเพลงอาวุธที่ฝ่ายทหารต้องเรียนรู้

ในวรรณกรรม “ลิลิตยวนพ่าย” วรรณคดีสำคัญสมัยอยุธยาที่ประพันธ์ขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (ประมาณ พ.ศ. 1991 - 2031) ซึ่งถือได้ว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความเชี่ยวชาญในการใช้อาวุธพระองค์หนึ่ง มีการพรรณนาถึงการใช้อาวุธกระบี่ ดาบ ทวน หอกและอื่น ๆ และบรรยายถึงการต่อสู้ในระยะประชิดด้วยกระบี่และดาบระหว่างนักรบไทยกับพม่า มีการกล่าวถึงกลวิธีในการใช้อาวุธ เช่น ฟันเฉียง แทงตรง กระหนาบซ้ายขวา ตลอดจนท่าทางในการถืออาวุธ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการประกอบพิธีกรรมปลุกเสกอาวุธก่อนออกรบ และการบวงสรวงอาวุธ (ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์, 2513, หน้า 216) ซึ่งพิธีกรรมเกี่ยวกับอาวุธนี้ได้มีสืบทอดต่อเนื่องมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ยังมีการสู้รบกันด้วยอาวุธโบราณ ดังปรากฏมีการกล่าวถึงในวรรณคดีเรื่อง “รามเกียรติ์” ที่เป็นวรรณคดีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งปัจจุบันไม่ปรากฏพิธีกรรมดังกล่าวให้เห็น อาจเป็นเพราะไม่มีการสู้รบในแบบเดิมแล้ว นับได้ว่าวรรณกรรมลิลิตยวนพ่ายเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกวัฒนธรรมการใช้อาวุธของไทยในสมัยอยุธยา ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของกระบี่กระบองอันเป็นศิลปะการต่อสู้ที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาแต่โบราณ

ในวรรณกรรม “ ขุนช้าง-ขุนแผน ” วรรณคดีเอกสมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เนื้อความได้กล่าวถึงขุนแผนตัวเอกของเรื่องซึ่งเป็นสามัญชนและทหารว่ามีความสามารถเชี่ยวชาญการใช้อาวุธในวิชากระบี่กระบอง โดยได้เรียนวิชานี้จากขุนไกรพลพ่ายผู้เป็นบิดา และต่อมาขุนแผนได้สอนให้กับพลายงามผู้เป็นบุตรชาย ทำให้ทราบถึงการสืบทอดวิชาการใช้อาวุธในสมัยนั้น ซึ่งนอกจากจะไปฝากตัวเป็นศิษย์กับครูบาอาจารย์แล้ว ยังมีการสืบทอดจากบิดาสู่บุตร (กรมศิลปากร, 2506)

วรรณกรรม ลิลิตยวนพ่าย และขุนช้างขุนแผน สะท้อนให้เห็นบทบาทและความสำคัญของวิชากระบี่กระบองอันเป็นศิลปะการใช้อาวุธในสังคมไทยโบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการใช้อาวุธถือเป็นคุณสมบัติสำคัญทั้งของบรรดานักรบและทหารไม่ว่าจะเป็นพระมหากษัตริย์หรือสามัญชนทั่วไป

สมัยรัตนโกสินทร์(ช่วงรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3)

การเล่นกระบี่กระบองคงเป็นที่รู้จักกันดี ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง “อิเหนา” ในสมัยรัชกาลที่ 1 กล่าวถึงท้าวมันหยาจัดให้มีการเล่นกระบี่กระบอง และรัชกาลที่ 2 ได้กล่าวถึงการเล่นกระบี่กระบองไว้ในตอนหนึ่งของหนังสืออิเหนาที่ทรงพระราชนิพนธ์เพื่อการแสดงละครว่า “ *เมื่อนั้น ท้าวหมันหยาปรีเปรมเกษมสันต์ เห็นอิเหนาเข้ามาบังคมคัล จึงปราศรัยไปพลันทันที ได้ยินเขาระบือลือเล่า ว่าเจ้าชำนาญการกระบี่ ท่าทางทำนองคล่องดี วันนี้คงรำให้น้าดู แล้วให้เสนากิดาหยันจัดกันขึ้นตีทีละคู่ โล่ ดั้ง ดาบเชลยมลายู จะได้ดูเล่นเป็นขวัญตา*” (พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระฯ, 2464) ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวกระบี่กระบองได้พัฒนามาเป็นการเล่น การแสดง และมีการจัดการเล่นกระบี่กระบองในราชสำนักแล้ว

ในสมัยรัชกาลที่ 3 สุนทรภู่ แต่งเรื่อง “พระอภัยมณี” ได้กล่าวถึงพระอภัยมณี และศรีสุวรรณ ลาพระบิดาไปแสวงหาวิชาความรู้ ศรีสุวรรณผู้น้องได้ศึกษาวิชากระบี่กระบอง ดังความว่า “*สิบห้าวันดั้นเดินในไพรสณฑ์ ถึงตำบลบ้านหนึ่งใหญ่นักหนา เรียกว่าบ้านจันตคามพราหมณ์พฤฒา มีทิศาปาโมกข์อยู่สองคน อาจารย์หนึ่งชำนาญในการยุทธ ถึงอาวุธซัดมาดังห่าฝน รำกระบองป้องกันกายสกล รักษาตนมิให้ต้องคมศาสตรา*” (สุนทรภู่, 2544, หน้า 3) และท้าวสุทัศน์ผู้บิดากล่าวรับรองศิลปศาสตร์ที่ศรีสุวรรณร่ำเรียนมาว่า “*อันวิชาอาวุธและโล่เขน ชอบแต่เกณฑ์ศึกเสือเชื้อทหาร*” (สุนทรภู่, 2544, หน้า 7) ข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในคุณค่าของกระบี่กระบองในการต่อสู้และป้องกันตนว่าเป็นวิชาที่จำเป็นสำหรับทหาร และยังทำให้ทราบถึงการที่จะศึกษาวิชาการต่างๆในสมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็นสามัญชนหรือลูกเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน จะต้องเดินทางไปแสวงหาครูบาอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญฝากตัวเป็นศิษย์ ขอศึกษาวิชาที่ตนสนใจ

จากตัวอย่างในวรรณกรรมข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1-3 ซึ่งการสู้รบมีน้อยลง กระบี่กระบองจึงมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะศิลปศาสตร์ที่ใช้ในการสู้รบ และในการเล่น การแสดง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุจิตรา สุคนธทรัพย์ (2541, หน้า 85) ที่ว่า ในยามว่างจากศึกสงคราม ศิลปะ

การต่อสู้ป้องกันตัวของไทย ได้ใช้เป็นศิลปะเพื่อการบูชาเทพเจ้าและเป็นศิลปะการแสดงเพื่อความสนุกสนาน

สมัยรัตนโกสินทร์ (ช่วงรัชกาลที่ 4 ถึง รัชกาลที่ 7)

ท่านอาจารย์นาค เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2513, หน้า 7 - 9)ได้กล่าวถึงการเล่นกระบี่กระบองในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ถึง รัชกาลที่ 7 ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดปรานกระบี่กระบองเป็นพิเศษ ถึงกับทรงโปรดให้พระเจ้าลูกยาเธอหลายพระองค์ทรงหัดกระบี่กระบองจนครบวง และเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงผนวชในปี พ.ศ. 2408 ก็ทรงโปรดให้พระเจ้าลูกยาเธอดังกล่าวเล่นกระบี่กระบองเป็นการสมโภชที่หน้าพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จากการที่ทรงโปรดการเล่นกระบี่กระบอง ทำให้การเล่นกระบี่กระบองในรัชสมัยนี้ได้รับความนิยมและมีการเล่นกันแพร่หลายในงานสมโภชต่าง ๆ เช่นงานโกนจุก บวชนาค ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีหลักฐานว่าพระองค์เคยทรงศึกษาวิชามวย กระบี่กระบอง และฟันดาบ กับหลวงพลโยธานุโยค ตั้งแต่ครั้งทรงเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์ทรงโปรดให้มีการตีกระบี่กระบองและชกมวยไทยหน้าพระที่นั่งในงานสมโภชอยู่เนือง ๆ อีกทั้งทรงเสด็จทอดพระเนตรและพระราชทานรางวัลแก่คู่แข่งขันบ่อยครั้ง ในรัชกาลนี้จึงเป็นสมัยที่นิยมกระบี่กระบองกันมาก และมีคณะกระบี่กระบองมากคณะด้วยกัน ในสมัยรัชกาลที่ 6 การเล่นกระบี่กระบองได้รับความนิยมน้อยลงไป แต่กีฬามวยได้รับความสนใจและความนิยมมากขึ้น มีการจัดการเล่นกระบี่กระบองขึ้นถวายให้ทอดพระเนตรบ้างเป็นครั้งคราว ในสมัยรัชกาลที่ 7 กระบี่กระบองค่อย ๆ หมดไปจนเกือบจะหาดูไม่ได้ แม้ว่าจะมีการก่อตั้งสมาคมกีฬาไทยขึ้นในปี พ.ศ. 2470 โดยใช้ชื่อ “สมาคมกีฬาสยาม” และจดทะเบียนอย่างเป็นทางการโดยใช้ชื่อว่า “สมาคมกีฬาไทยแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์” เมื่อปี พ.ศ.2475 แต่ความนิยมกระบี่กระบองยังคงลดลง ทั้งนี้ สุจิตรา สุคนธทรัพย์ ได้กล่าวถึงพัฒนาการของศิลปะการต่อสู้แบบไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 – 6 ว่าพระมหากษัตริย์ต้องทรงศึกษาตามพระราชประเพณี เพื่อแสดงความเป็นนักรบของผู้นำประเทศ ประชาชนเรียนเพราะใจรัก ต่อมาเมื่อการฝึกทหารและอาวุธเป็นแบบตะวันตก จากสมัยรัชกาลที่ 7 เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์จึงไม่มีพระราชประเพณีในการศึกษาศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวอีกต่อไป ส่วนประชาชนศิลปะการต่อสู้ได้เปลี่ยนไปเป็นการแสดงศิลปะการต่อสู้ของคนไทยในอดีต (สุจิตรา สุคนธทรัพย์, 2541, หน้า 45 – 46)

สมัยรัตนโกสินทร์ (ตั้งแต่รัชกาลที่ 8 ถึง ปัจจุบัน)

กระบี่กระบองได้รับการฟื้นฟูขึ้นใหม่ และเข้าสู่ระบบการศึกษา ในปี พ.ศ. 2478 โดยท่านอาจารย์นาค เทพหัสดิน ณ อยุธยา ซึ่งขณะนั้นเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนพลศึกษากลาง ได้เริ่มทดลองทำการสอนแก่นักเรียนพลศึกษากลางเป็นเวลา 1 ปี ได้ผลดีเป็นที่พึงพอใจ จึงได้กำหนดวิชากระบี่กระบองไว้ในหลักสูตรประโยคผู้สอนพลศึกษาในปี พ.ศ. 2479 นับแต่นั้นมาได้มีผู้เรียนและสำเร็จมากขึ้นเป็นลำดับ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาเหล่านี้ ส่วนมากไปรับราชการเป็นครูสอนวิชาพลศึกษาอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆทั่วประเทศ และได้นำวิชากระบี่กระบองไปเผยแพร่ ปรากฏว่าประชาชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ท่านอาจารย์นาค เทพหัสดิน

ณ อยุธยา ได้รับการยกย่องว่าเป็นปรมาจารย์กระบี่กระบองของไทย ชื่อของท่านปรากฏอยู่ในคำกล่าวไหว้ครูกระบี่กระบองรวมกับชื่อครูกระบี่กระบองในอดีตดังนี้ “ *อุกาสะ ข้าพเจ้าขออาราธนาครูกระบี่กระบองทั้งหลาย มีครูพ่วง ครูมงคล ครูจู ขุนนคร ครูหลำ ครูจันทร์ และครูนาคเป็นต้น...ข้าพเจ้าขอประณตน้อมยอมเป็นศิษย์ พร้อมด้วยกาย วาจา ใจ และความเคารพนับถือยิ่ง*” (จากคำไหว้ครูวิชากระบี่กระบองของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษาและนักเรียนฝึกหัดครูพลานามัย ประจำปีพ.ศ. 2502 ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ) ท่านอาจารย์นาค ศึกษาวิชากระบี่กระบองจากครูกระบี่กระบองคือครูหลำผู้เป็นบิดา ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชากระบี่กระบองมาก เป็นผู้เล่นกระบี่กระบองถวายหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึง 2 ครั้ง ท่านทำการสอนวิชากระบี่กระบองด้วยตนเองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 ให้แก่นักศึกษาในโรงเรียนพลศึกษากลางซึ่งต่อมาเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูพลศึกษากลาง และกลายเป็นวิทยาลัยพลศึกษา (เดิมตั้งอยู่ในบริเวณกรีฑาสถานแห่งชาติ) แม้ขณะที่ท่านมีภาระงานมากมาย เช่น ช่วงดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ก็ยังมาทำการสอนด้วยตนเองจวบจนกระทั่งไม่สามารถมาทำการสอนได้ ท่ารำอาวุธต่าง ๆ ของท่านได้รับการยกย่องถือเป็นแบบฉบับที่สวยงามและเป็นรูปแบบที่ใช้สอนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและในการแข่งขันกีฬานักเรียนประจำปี ผลงานอันเป็นมรดกชิ้นสุดท้ายของท่านก่อนถึงอนิจกรรมในปี พ.ศ. 2512 คือตำราวิชากระบี่กระบองตีพิมพ์ออกเผยแพร่ในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน ซึ่งชนรุ่นหลังได้ใช้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิชากระบี่กระบองมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลได้พยายามฟื้นฟูประเพณีไทย และจัดให้มีกีฬาพื้นเมืองของไทยในงานฉลองวันขึ้นปีใหม่ กระบี่กระบองได้ถูกฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้ง โดยจัดให้มีการแสดงเป็นครั้งแรกที่ท้องสนามหลวงในปี พ.ศ. 2482โดยนักเรียนพลศึกษากลาง ปรากฏว่าประชาชนเข้าชมอย่างเนืองแน่นและให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2484 มีการประกาศขอความร่วมมือให้คณะกระบี่กระบองทุกคณะไปร่วมแสดงเป็นเวลา 2 วัน ปรากฏว่ามีผู้คนพากันมาชมอย่างล้นหลาม และมีผลให้ความนิยมในวิชากระบี่กระบองมีมากเพิ่มขึ้น และมีคณะกระบี่กระบองเพิ่มจำนวนมากขึ้น

การเรียนการสอนวิชากระบี่กระบองเริ่มขยายตัวออกเป็นวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มจากการเข้าสู่ระบบการศึกษาโดยถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรประโยคผู้สอนพลศึกษาในปี พ.ศ. 2479 และต่อมาอยู่ในหลักสูตรของสถาบันต่าง ๆ ที่ผลิตครูพลศึกษา และถูกบรรจุในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปี พ.ศ. 2518 โดยกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาพลศึกษา ในรายวิชาบังคับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และเมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้กำหนดให้วิชากระบี่ 1 เป็นวิชาบังคับของวิชาพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในปี พ.ศ. 2521 (กรมวิชาการ, 2528)

ในปี พ.ศ.2510 ได้มีการก่อตั้งสมาคมกีฬาไทยกระบี่กระบองขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และพัฒนากีฬากระบี่กระบองให้เป็นที่รู้จัก และฝึกฝนอย่างเป็นระบบ และเป็น

หน่วยงานหลักที่ส่งเสริมกีฬากระบี่กระบองในประเทศไทย รวมถึงการจัดการแข่งขันและฝึกอบรมต่าง ๆ จึงเป็นที่น่ายินดีว่าศิลปะของชาติอันเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษไทยเราชิ้นนี้ นอกจากจะไม่สูญหายไปแล้ว หากมีการส่งเสริมที่ดีคงจะเจริญก้าวหน้าให้เราได้ภาคภูมิใจสืบต่อไปในอนาคต

ตารางสรุปการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของกระบี่กระบอง

ยุคสมัย	การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของกระบี่กระบอง
สุโขทัย – กรุงศรีอยุธยา – ธนบุรี	กระบี่กระบองมีบทบาทเป็นวิชาการทหาร ใช้ในการรบจริง และเป็นการฝึกซ้อมของทหารเพื่อเตรียมความพร้อมในยามว่างศึก
รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1–3	บทบาทเปลี่ยนจากการทหารสู่การเล่นและการแสดง มีการแสดงในราชสำนัก
รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4–5	ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย มีการแสดงในงานสมโภชต่าง ๆ และเกิดคณะกระบี่กระบองจำนวนมาก
รัชกาลที่ 6–7	ความนิยมลดลงอย่างต่อเนื่อง จนแทบไม่ปรากฏการเล่นในสังคมทั่วไป
รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 8–ปัจจุบัน	มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ บรรจุในหลักสูตรการศึกษา พัฒนาเป็นกีฬา และมีองค์กรด้านกีฬาและวัฒนธรรมส่งเสริม พร้อมทั้งจัดการแข่งขันในระดับต่าง ๆ

การเล่นกระบี่กระบองในสมัยปัจจุบัน

การเล่นกระบี่กระบองในปัจจุบันเป็นการเล่นแบบกีฬาประเภทหนึ่ง นอกจากจะมีการแข่งขันที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมพลศึกษา สมาคมกีฬาไทย ฯลฯ ยังมีการจัดเป็นมหรสพในงานต่าง ๆ อีกด้วย โดยเป็นการแสดงการต่อสู้ที่ชายต่อสู้กับชาย หญิงกับหญิง หรือชายต่อสู้กับหญิง ด้วยการใช้อาวุธจำลองเช่น กระบี่ ดาบ พลอง ง้าว เป็นต้น การแสดงที่สำคัญคือการต่อสู้ระหว่างไม้สั้น (บางทีเรียกไม้ศอก) กับ พลอง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ครูบาอาจารย์คิดขึ้นมาเพื่อความสนุกสนานของผู้ชม และต้องการแสดงให้เห็นว่าหากฝึกฝนจนชำนาญแคล่วคล่องว่องไว แม้เสียเปรียบในด้านอาวุธที่สั้นกว่า ก็สามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ สนามที่ใช้ในการเล่นกระบี่กระบองนั้นไม่ได้กำหนดขนาดไว้แน่นอน จะเป็นพื้นที่ราบกลางแจ้งหรือในร่มก็ได้ ไม่มีสิ่งกีดขวางเหนือพื้นสนาม และไม่จำเป็นต้องมีเส้นสนาม ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นมี ดังนี้

1. อาวุธจำลองที่ใช้ในการเล่น เรียกรวมว่า “ เครื่องกระบี่กระบอง” ได้แก่ กระบี่ ดาบ ง้าว พลอง ส่วนดั้ง เขน โล่ และไม้สั้น มักนำของจริงมาใช้ แบ่งออกตามลักษณะการใช้งานได้ 2 ชนิด คือ “ เครื่องไม้รำ” การจำลองนั้นเน้นความสวยงาม เพื่อใช้ในการรำ และ “ เครื่องไม้ตี” การจำลองเน้นความเหนียวและแข็งแรงไม่แตกหักง่าย เพื่อใช้ในการต่อสู้กัน (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 *เครื่องกระบี่กระบอง*

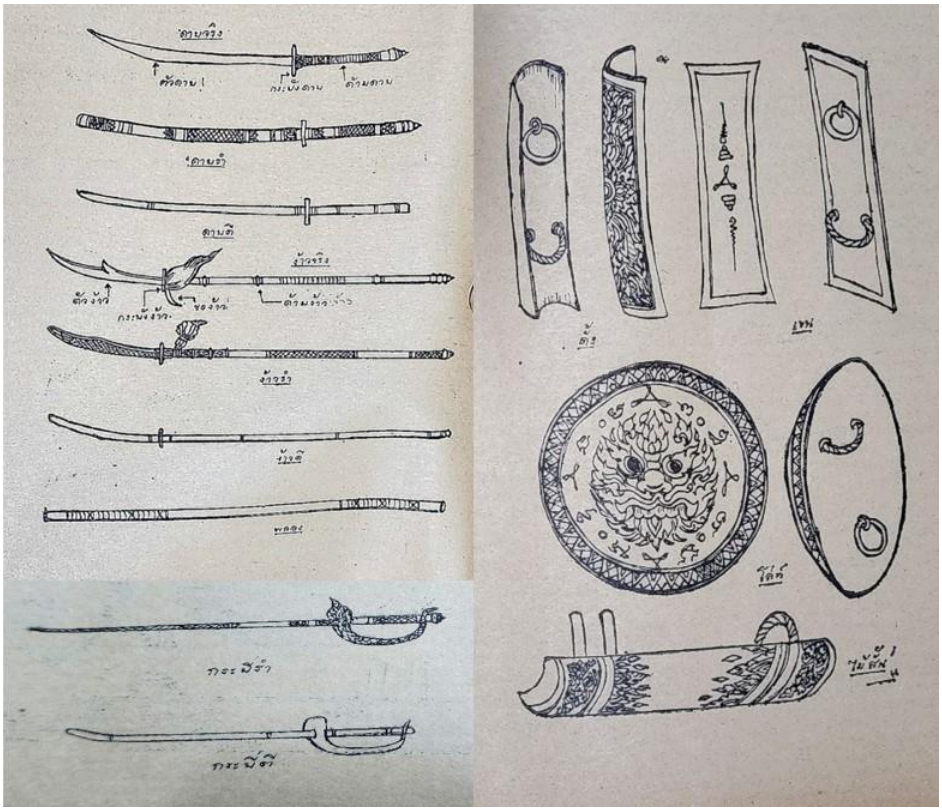

หมายเหตุ. จาก *คู่มือการเรียนวิชา พ. 402 (กระบี่กระบอง)* (น.22-24), โดย นิทัศน์ ชาญประโคน, 2518, สำนักพิมพ์อรุณการพิมพ์.

2. เครื่องดนตรีประกอบการเล่น ถือเป็นระเบียบประเพณีสืบต่อกันมาว่า การเล่นกระบี่กระบอง และมวยไทย ต้องมี “ ปี่ชวาและกลองแขก” ประกอบการแสดงเสมอ เครื่องดนตรีนี้สันนิษฐานว่าคงมาคิดผสมในภายหลังโดยเติมฉิ่งเข้าไปและทำเพลงขึ้นให้เหมาะสมกับการแสดงของแต่ละอาวุธ เช่นเพลงกระบี่ลีลาสำหรับอาวุธกระบี่ เครื่องดนตรีที่ครบถ้วนจึงประกอบด้วย ปี่ชวา กลองแขกตัวผู้ (เสียงสูง) กลองแขกตัวเมีย (เสียงต่ำ) และฉิ่งจับจังหวะ การบรรเลงของเครื่องดนตรีดังกล่าวถือเป็นศิลปะด้วยเช่นกัน เพราะถ้าบรรเลงได้ดีนอกจากจะทำให้การแสดงครึกครื้นสนุกสนาน ปลุกใจและเร้าใจผู้เล่นให้ฮึกเหิมแล้วยังช่วยให้การรำเข้าจังหวะตามแบบแผน เพิ่มความงามให้กับศิลปะการรำอีกด้วย

3. การแต่งกายของผู้เล่น ถือความเหมาะสมและสะดวกในการเคลื่อนไหวต่อสู้กัน อาจเป็นแบบนักรบโบราณ หรือชุดกีฬา แต่ที่ขาดไม่ได้คือการสวม “มงคล”ไว้บนศีรษะ มงคล คือด้ายสายสิญจน์ที่นำมารวมขวั้นเป็นเส้นเดียวกัน ขนาดใหญ่ประมาณนิ้วหัวแม่มือ ยาวพอครอบศีรษะได้โดยรวบปลายทั้งสองข้างเข้าด้วยกัน การสวมมงคลนี้ เพื่อให้เกิดความสิริมงคลแก่ผู้สวมใส่ และคุ้มครองป้องกันอันตรายจากการต่อสู้ เป็นการสร้างกำลังใจและความเชื่อมั่น

คุณค่าและภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในระเบียบแบบแผนในการเล่นกระบี่กระบอง

ในการเล่นกระบี่กระบองนั้น มีประเพณีนิยมที่ถือเป็นระเบียบปฏิบัติตั้งแต่เริ่มเล่นจนจบตามลำดับดังนี้

ลำดับที่ 1. กระทำพิธีไหว้ครู โดยผู้เป็นหัวหน้านำดอกไม้ ธูปเทียน สักการะครูบาอาจารย์กระบี่กระบองที่หน้าเครื่องไม้ ส่วนผู้แสดงรวมกันอยู่ด้านหน้าด้วยความเคารพ พิธีนี้ส่งผลด้านจิตวิญญาณ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้แสดง

ลำดับที่ 2. นักกระบี่กระบองเดินไปนั่งคุกเข่าอยู่ตรงกลางปลายสนามคนละข้างสนามพร้อมด้วยไม้รำ เตรียมพร้อมที่จะแสดง เมื่อปี่กลองบรรเลงเริ่มต้นการแสดง ผู้แสดงจะปฏิบัติตามลำดับ ดังนี้

1) ทำการถวายบังคม คือการไหว้เพื่อแสดงความเคารพครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิประสาทวิชานี้ให้แก่ตน โดยนั่งคุกเข่าบนส้นเท้า วางอาวุธไว้ใกล้ตัว ประณมมือไว้ที่อก ทำการไหว้อย่างงาม 3 ครั้งโดยดัดแปลงการไหว้ให้เป็นนาฏศิลป์ มีการวาดแขนให้เป็นแวดเป็นวง และยกแขนขึ้นเอาหัวแม่มือแตะหว่างคิ้วแล้วลดลง เป็นชั้นเป็นเชิง แต่เดิมนั้นการเล่นโขน ละคร กระบี่กระบอง มวย ฯลฯ ถ้าจัดขึ้นให้พระเจ้าแผ่นดินทอดพระเนตร เป็นธรรมเนียมที่ผู้เล่นต้องทำความเคารพพระเจ้าอยู่หัวก่อนทุกครั้งโดยการถวายบังคม สำหรับกระบี่กระบองนั้นมีการแสดงความเคารพครูก่อนแสดงทุกครั้งอยู่แล้ว ดังนั้นถ้าพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาทอดพระเนตร การถวายบังคมกับการไหว้เคารพครูบาอาจารย์จึงมีร่วมกันไปในโอกาสเดียวกัน ถ้าไม่ได้เสด็จมาทอดพระเนตร ลักษณะการไหว้นี้ก็เป็นการไหว้ครูอย่างเดียว แต่ก็ยังคงเรียกว่าการถวายบังคมสืบมาจนทุกวันนี้ ซึ่งแสดงถึงว่าการเล่นกระบี่กระบองเคยเป็นที่ทรงโปรดของพระเจ้าแผ่นดิน การไหว้ครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิประสาทวิชาให้แก่ตนก่อนการแสดงทุกครั้งของนักกระบี่กระบอง ถือเป็นการกตัญญูกตเวทีและเป็นสิริมงคลแก่ตนสืบไปอีกด้วย นับว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นวัฒนธรรมอันดีงามซึ่งแฝงอยู่ในการเล่นกระบี่กระบอง

2) ทำการขึ้นพรหม เป็นการถืออาวุธร่ายรำในบริเวณที่ถวายบังคมหลังจากถวายบังคมแล้ว โดยหันหน้ารำตามท่าทางที่กำหนดไว้ทีละทิศจนครบสี่ทิศ เพื่อแสดงความเคารพต่อพระพรหม ผู้มีคุณธรรมพิเศษที่น่าบูชา 4 ประการที่เรียกว่า “ พรหมวิหารสี่ ” คือมี เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา พระพรหมมีสี่หน้าแต่ละหน้าหมายถึงคุณธรรมแต่ละอย่างดังกล่าว นักกระบี่กระบองเมื่อแรกเริ่มเรียนจะได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้มีพรหมวิหารสี่เป็นคุณธรรมประจำใจ เพราะถือว่าเป็นคุณธรรมที่จะช่วยขจัดความพาลสันดานหยาบได้ เป็นหลักประกันว่าจะไม่นำวิชาความรู้ไปใช้ในทางที่มิชอบ การรำขึ้นพรหมมี 2 แบบ คือการนั่งร่ายรำอยู่กับพื้นไปจนครบสี่ทิศ แล้วลุกขึ้นยืนเพื่อที่จะรำไม้รำต่อไป เรียก “การขึ้นพรหมนั่ง” และการยืนร่ายรำไปในแต่ละทิศจนครบสี่ทิศ จบด้วยท่าเตรียมพร้อมที่จะรำไม้รำต่อไป เรียก “การขึ้นพรหมยืน” ในการเล่นให้เลือกรำขึ้นพรหมแบบใดแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว

3) ทำการรำไม้รำ หลังจากขึ้นพรหมจบ ผู้แสดงจะอยู่ในท่าเตรียมพร้อมที่จะรำไม้รำซึ่งเรียกว่า “ท่าคุมรำ” หันหน้าเข้าหากันอยู่ที่แดนของตัวเอง จากนั้นเดินรำเข้าหากัน โดยถ้าเป็นการแสดงของคณะ

เดียวกันจะเดินรำสวนกันไปจนสุดสนามจึงหันหลังกลับเรียกว่ากลับหัวสนาม แล้วเดินรำกลับที่เดิม ถ้าเป็นการแข่งขันต่อสู้ระหว่างศิษย์คนละครู ซึ่งปัจจุบันไม่ปรากฏการแข่งขันแบบนี้ ผู้แข่งขันจะเดินรำไปแค่ครึ่งสนามก็หันกลับแดนตน

การรำเพลงอาวุธนั้นกล่าวได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่เป็นศิลปะชิ้นสำคัญอันหนึ่ง เนื่องจากประการแรก อาวุธแต่ละชนิดมีท่ารำที่แตกต่างกันไป เพื่อให้เหมาะสมกับอาวุธชนิดนั้น ๆ และมีท่ารำหลายท่าด้วยกัน แต่ละท่าเป็นแบบศิลปะทั้งสิ้น ต้องฝึกหัดเป็นอย่างดีจึงจะทำให้ท่ารำมีความงามสง่า ท่ารำเหล่านี้มักมีชื่อกำกับไว้ ดังเช่นท่ารำของอาวุธกระบี่ที่ท่านอาจารย์นาคสอนไว้มีถึง 12 ท่า เช่น ท่าลอยชาย ท่าหนุมานแหวกฟองน้ำ ฯลฯ หรือท่ารำอาวุธดาบสองมือ ชื่อ ท่าสอดสร้อย ท่าหงส์ปีกหัก ฯลฯ เป็นต้น ประการที่สองคือท่ารำแต่ละท่ามีสัดส่วนกำหนดไว้ ต้องมีวง มีก้าน มีชั้น มีเชิง ให้พอเหมาะและสมส่วนกัน เช่น แขน ขา อยู่ในลักษณะใด อาวุธอยู่ในลักษณะใด ผู้รำต้องรำตามแบบที่กำหนดไว้ ประการที่สาม การทำท่าร่ายรำ การเยื้องย่าง กรีดกรายเปลี่ยนท่า ก้าวเท้าเดิน ซึ่งมีทั้งเดินแบบสลับฟันปลา และเดินตรง (แบบเดินหน้าบ้าง ถอยหลังบ้าง และหันข้างไปบ้าง) จะต้องเป็นจังหวะจะโคน เข้ากับเสียงปี่กลองและฉิ่ง นอกจากนี้การรำไม้รำยังเป็นภูมิปัญญาที่ช่วยกระตุ้นให้ระบบประสาทและอวัยวะต่าง ๆของร่างกายพร้อมที่จะทำการต่อสู้ มีประโยชน์เช่นเดียวกับการ worm up ในการเล่นกีฬา

4) การถวายบังคมเร็วและการเดินแปลง เมื่อผู้เล่นรำกลับมายังที่เดิม จะจ้วงอาวุธลงนั่งคุกเข่าดังเดิม ปี่กลองจะหยุดบรรเลง ไม้ตีจะถูกนำมาเปลี่ยนแทนไม้รำ จากนั้นปี่กลองจะเริ่มบรรเลงเพลงต่อสู้ ผู้แสดงจะทำการถวายบังคมอย่างเร็วเพื่อเคารพครูบาอาจารย์อีกครั้ง แล้วลุกขึ้นอยู่ในท่าเตรียมพร้อม ออกเดินแปลงสวนกันไปจนสุดสนามแล้วหันกลับมาที่เดิม โดยเมื่อใกล้ระยะสวนกันให้ต่างคนต่างหลีกกันไปเล็กน้อยทางด้านซ้ายมือตัวเอง การเดินแปลงจึงเป็นภูมิปัญญาที่ให้ประโยชน์ต่อการต่อสู้ ด้วยการสังเกตจุดอ่อนหรือเล่ห์เหลี่ยมของคู่ต่อสู้และสภาพของสนามต่อสู้ ในขณะที่เดินและขณะสวนกัน

ลำดับที่ 3 การเข้าต่อสู้กัน ศิลปะในการต่อสู้และป้องกันตัวของวิชากระบี่กระบอง นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าน่าภาคภูมิใจยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่ครูบาอาจารย์ได้นำหลักวิชาที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์เข้ากับการใช้อาวุธในการต่อสู้ เพื่อทำลายคู่ต่อสู้ให้พ่ายแพ้ไป และการรับรองป้องกันตัวมิให้คู่ต่อสู้ทำอันตรายตนเองได้ เช่นความรู้ด้านกายวิภาค สรีรวิทยาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว และกลศาสตร์ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น การก้าวเท้า การถ่ายน้ำหนักตัว การส่งแรงไปสู่ไหล่และแขนเพื่อช่วยเพิ่มแรงในการฟัน ในการรับถ้าเป็นกระบี่หรือดาบส่วนที่ใช้รับการฟันคือจากกลางอาวุธมาถึงด้าม เพื่อช่วยให้มือที่จับอาวุธได้รับแรงปะทะน้อยที่สุด หรือตำแหน่งที่จะทำอันตรายคู่ต่อสู้ ถ้าเป็นส่วนบนคือศีรษะให้ฟันแนวดิ่ง (ผ่าสองซีก) การป้องกันให้ใช้อาวุธรับในแนวขนาน การฟันคอให้ฟันในแนวเฉียง 45 องศา (ขาดสะพายแล่ง) การป้องกันให้รับในแนวเฉียง 45 องศาเช่นกัน ถ้าเป็นการฟันช่วงกลางให้ฟันลำตัวช่วงชายโครงส่วนล่างในแนวขนาน (ขาดสองท่อน) การป้องกันให้ตั้งอาวุธรับในแนวตั้งฉาก ถ้าเป็นการทำอันตรายส่วนล่างให้ฟันเฉียง 45 องศาที่ขาท่อนบน คมอาวุธจะตัดกล้ามเนื้อทำให้ลุกขึ้นมาต่อสู้ไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีเทคนิคในการคุมเชิง หรือย่าง

สามขุมเข้าหาคู่ต่อสู้ ตลอดจนการล่อหลอกเพื่อเข้าโจมตีคู่ต่อสู้ซึ่งเรียกว่า “การลดหรือการล่อ” (นิทัศน์ ชาญประโคน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 สิงหาคม 2568)

ลำดับที่ 4 การขอขมา เมื่อการต่อสู้ยุติลง คู่ต่อสู้จะเดินเข้ามาหากันแล้วนั่งคุกเข่า วางอาวุธลง ประณมมือไหว้ขอขมาซึ่งกันและกัน ให้อภัยไม่ถือโทษโกรธเคืองกันที่อาจพลาดพลั้งไปในการต่อสู้ เป็นการแสดงความมีน้ำใจนักกีฬา นับว่าเป็นวัฒนธรรมอันดีงามอีกประการหนึ่งที่แทรกอยู่ในระเบียบการเล่นกระบี่กระบอง

เมื่อวิเคราะห์จากระเบียบประเพณีการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของการเล่นกระบี่กระบอง อาจกล่าวได้ว่า วิชากระบี่กระบองเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยที่มีค่ายิ่ง โดยมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์สอดคล้องกับนิยามความหมายของกีฬาภูมิปัญญาไทยที่ว่า “ กีฬาภูมิปัญญาไทย หมายถึงการเล่นเกมกีฬา และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ที่มีการปฏิบัติกันอยู่ในประเทศไทย และมีเอกลักษณ์สะท้อนวิถีไทย” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม , 2559, หน้า 1) โดยจัดอยู่ในประเภทศิลปะการป้องกันตัว ซึ่งหมายถึง วิธีการรูปแบบการต่อสู้ที่ใช้ร่างกายหรืออุปกรณ์โดยได้รับการฝึกฝนตามวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดมา ซึ่งจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่แรกเริ่มการเรียนวิชานี้ก็จะได้รับการอบรมสั่งสอนปลูกฝังให้เป็นผู้มีคุณธรรมประจำใจอันดีงามเสียก่อน นั่นหมายถึงอนาคตในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ และการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของการเล่นกระบี่กระบองแสดงออกถึงคุณค่าในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่าวัฒนธรรมอันดีงาม เช่น ความกตัญญูกตเวทีจากการไหว้ครู การถวายบังคม การรำขึ้นพรหม หรือคุณค่าในฐานะศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่มีเทคนิคในการต่อสู้ทั้งการรุกและการรับ และคุณค่าทางด้านศิลปะในการนำลักษณะทางนาฏศิลป์มาประยุกต์เข้ากับการใช้อาวุธในการรำขึ้นพรหมและการรำไม้รำแต่ละท่า ตลอดจนคุณค่าที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนวิชากระบี่กระบองเองคือการมีสมรรถภาพทางกายและสมรรถภาพทางจิตที่ดี

สถานภาพของการเล่นกระบี่กระบองในสมัยปัจจุบัน

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาหลังจากวิชากระบี่กระบองเข้าสู่ระบบการศึกษาโดยถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ทำให้เกิดการตื่นตัวในการฟื้นฟูและการส่งเสริมการเล่นกระบี่กระบองทั้งจากหน่วยงานต่าง ๆ และสถาบันทางการศึกษา มีการสอนการฝึกทั้งในโรงเรียน มหาวิทยาลัย และชมรมกระบี่กระบอง มีกรมพลศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมการเล่นกระบี่กระบอง มีการจัดให้มีการแข่งขันกีฬากระบี่กระบองในระดับต่าง ๆโดยหลายหน่วยงาน เช่น กรมพลศึกษาจัดให้มีการแข่งขันในกีฬานักเรียนประจำปีหลังจากมีการบรรจุวิชากระบี่กระบองไว้ในหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษา และจัดให้มีการแข่งขันกระบี่กระบองในฐานะกีฬาอนุรักษ์ในกีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 38 นครสวรรค์เกมส์ เมื่อปี พ.ศ. 2566 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความนิยมและศักยภาพของกีฬากระบี่กระบองในกลุ่มเยาวชนไทย ในส่วนของกรุงเทพมหานครได้จัดให้มีการแข่งขันกีฬากระบี่กระบองระดับเยาวชนประจำปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2536โดยหน่วยงานเกี่ยวกับกีฬาและสันทนาการซึ่งมีศูนย์เยาวชนต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมการฝึกและสอนการเล่นกีฬากระบี่กระบอง และส่งผู้เล่นเข้าทำการแข่งขันด้วย จากนั้นไม่มีการแข่งขัน มีเพียงการสอนกระบี่

กระบองในศูนย์เยาวชนบางแห่ง และสมาคมกีฬาไทยจัดให้มีการแข่งขันกระบี่กระบองระดับประชาชนที่ท้องสนามหลวงเป็นประจำทุกปี ซึ่งได้รับความสนใจและชื่นชมจากชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก มีทั้งที่เข้ามาฝึกหัดและเข้าร่วมแข่งขันด้วย

นับเป็นเรื่องที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่ศิลปะการต่อสู้กระบี่กระบองได้มีการเผยแพร่สู่ระดับนานาชาติ ดังเช่นในงานชุมนุมเยาวชนนานาชาติครั้งที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2532 ที่นครเซี่ยงไฮ้ สาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ มีทั้งประเทศในยุโรปและเอเชียเข้าร่วมงาน ประเทศไทยโดยสมาคมผู้ปกครองและครูแห่งประเทศไทย ได้เลือก โขน และกระบี่กระบอง เป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติเข้าร่วมการแลกเปลี่ยน จากการสัมภาษณ์นายศุภกิจ สุจินตศิลป์ หนึ่งในผู้แสดงการเล่นกระบี่กระบองในครั้งนั้น เล่าว่าการเล่นกระบี่กระบองของชาติไทยได้รับความสนใจและเป็นที่ชื่นชอบอย่างมากจากเยาวชนชาติอื่น ๆ และผู้ชมที่แน่นขนัดทั้งรอบผู้สื่อข่าวและรอบผู้ชมทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปะการต่อสู้ด้วยอาวุธดาบสองมือที่อาจารย์ผู้สอนให้ใช้ดาบจริงที่สั่งตีพิเศษจากอรัญญิก อยุธยา เวลาต่อสู้คมดาบกระทบกันเป็นประกายไฟ ทำให้ผู้ชมทั้งตื่นเต้นเร้าใจและสนุกสนาน ปรบมือให้ยาวนานกว่าการแสดงของชาติอื่น และเมื่อไปเยี่ยมชมกิจกรรมของศูนย์เยาวชนต่าง ๆในนครเซี่ยงไฮ้ ทุกแห่งขอร้องให้แสดงศิลปะการต่อสู้กระบี่กระบองเป็นการพิเศษ

สรุปและข้อเสนอแนะ

พัฒนาการของการเล่นกระบี่กระบองในปัจจุบันมีแนวโน้มค่อย ๆ ลดลงเรื่อย ๆ ซึ่งผู้ที่อยู่ในวงการกระบี่กระบองหลายท่านมีความคิดเห็นคล้ายกันว่าสืบเนื่องมาจากปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวยหลายอย่าง เป็นต้นว่า การไม่ได้รับความสนใจจากรัฐบาลในการให้การสนับสนุนส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมชิ้นนี้อย่างจริงจังต่อเนื่อง การขาดงบประมาณในการดำเนินงาน การขาดองค์กรรับผิดชอบ การขาดครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นข้างต้น จากการพบว่าการจัดการแข่งขันซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมการเล่นกระบี่กระบอง หน่วยงานที่เคยดำเนินการเช่นกรุงเทพมหานคร หรือสมาคมกีฬาไทย ขาดการดำเนินงานหรือไม่ได้จัดทำอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญที่สุดคือการขาดครูผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงที่จะถ่ายทอดความเป็นศิลปะและเทคนิคในการต่อสู้ที่ถูกต้องของวิชากระบี่กระบอง ดังเห็นได้จากในการแข่งขันที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น การปฏิบัติในการรำและการต่อสู้ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงการฝึกซ้อมและการสอนของครูผู้สอนของแต่ละสำนักซึ่งพบว่าส่วนใหญ่เป็นนักกีฬากระบี่กระบองเก่าหรือรุ่นพี่ ทำให้ขาดความเข้าใจที่ถูกต้องในความเป็นศิลปะของท่ารำหรือเทคนิคในการทำอันตรายคู่ต่อสู้และการป้องกันตัวที่ถูกต้อง ซึ่งสองสิ่งนี้คือความเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของวิชากระบี่กระบองที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย รวมถึงการใช้ดนตรีประกอบการเล่นที่ไม่เข้ากันกับประเภทอาวุธ ฉะนั้นบ่อยครั้งที่พบว่าท่ารำของผู้แข่งขันขาดความงดงามของการนำลักษณะทางนาฏศิลป์มาประยุกต์ประกอบการรำอาวุธนั้น ๆ เช่นการทรงตัวไม่ดี เมื่อสืบเท้าและยกเท้าขึ้นไม่กระดกปลายเท้า การจัดระเบียบแขนขาและอาวุธขาดความงาม หรือในการต่อสู้ขาดความสมจริงทั้งระยะการยืนต่อสู้หรือการใช้

อาวุธตีรุกหรือรับที่เอาท่าทางจากการแสดงมาใช้มากกว่าเทคนิคการต่อสู้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้คุณค่าของความเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของชาติแขนงนี้ลดน้อยลงไปในสายตาของผู้ชม

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาส่งเสริมและอนุรักษ์การเล่นกระบี่กระบอง

จากปัจจัยสำคัญอันเป็นจุดอ่อนดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนขอเสนอแนะความคิดเห็นบางประการในการพัฒนาส่งเสริมและอนุรักษ์กระบี่กระบองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาของไทย ดังนี้

1. การส่งเสริมการเรียนรู้และการฝึกฝนวิชากระบี่กระบองในสถานศึกษาและชุมชน นอกจากจะมีการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชากระบี่กระบองที่มีอยู่ในหลักสูตรวิชาพลศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพแล้ว ควรส่งเสริมให้มีการสอนและการฝึกการเล่นกระบี่กระบองในส่วนของชุมชนด้วย อาจดำเนินการโดยหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ระดับตำบล อำเภอ หรือจังหวัด รวมถึงการเผยแพร่ความรู้ การปลูกฝังค่านิยมในมรดกทางวัฒนธรรมชิ้นนี้ และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชมรมกระบี่กระบองทั้งในสถานศึกษาและในแต่ละชุมชน จะทำให้การเล่นกระบี่กระบองขยายวงกว้างออกไปยิ่งขึ้นทั้งในรูปแบบการเล่นตามระเบียบแบบแผน และการเล่นเพื่อการออกกำลังกาย

2. การสนับสนุนกิจกรรมการเล่นและการแสดงกระบี่กระบอง หากรัฐบาลมีนโยบายอย่างชัดเจนจะเป็นผลดีอย่างยิ่งในการอนุรักษ์ การพัฒนา การส่งเสริมและเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาอันมีคุณค่ายิ่งของไทยชิ้นนี้ รวมถึงการกำหนดหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานตามนโยบาย และการขอความร่วมมือในการส่งเสริมและเผยแพร่จากภาคเอกชน เป็นต้นว่า สมาคมกีฬาไทย ควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมและเผยแพร่การเล่นกระบี่กระบองหลายอย่าง เช่น การจัดให้มีการแสดงการเล่นในเทศกาลต่าง ๆ หรือตามโอกาสที่เหมาะสม รวมทั้งการจัดการแข่งขันระดับประชาชนประจำปีที่ควรจัดอย่างต่อเนื่องทุกปี องค์กรเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวและกีฬา ควรจะได้จัดให้มีการให้ความรู้และการแสดงการเล่นกระบี่กระบองแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นประจำในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ๆ หรือในเทศกาลที่เหมาะสม รวมถึงการสนับสนุนให้โรงแรมหรือที่พักของนักท่องเที่ยวมีการจัดให้มีการแสดงการเล่นกระบี่กระบองให้นักท่องเที่ยวได้ชม ซึ่งจะมีผลในด้านการนำวิชานี้ไปใช้ประกอบอาชีพหารายได้ของนักแสดง และเป็นแรงจูงใจในการพัฒนาการเล่นกระบี่กระบองให้มีมาตรฐานสูงขึ้นด้วย

3. การส่งเสริมการจัดการแข่งขันกีฬากระบี่กระบอง ในประเภทนักเรียน เยาวชน และประชาชนควรทำอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับจังหวัด เขตการศึกษา และระดับชาติ ทั้งนี้ก่อนมีการแข่งขันควรจะได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันทุกฝ่ายทั้งฝ่ายจัดการแข่งขัน กรรมการผู้ตัดสิน อาจารย์ผู้ควบคุมหรือตัวแทนของสำนักต่าง ๆ เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันในมาตรฐานของเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการเล่นและการแข่งขันให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

4. การฝึกอบรมให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิชากระบี่กระบอง ทั้งในแง่ของความเป็นศิลปะและเทคนิคในการต่อสู้ป้องกันตัว สำหรับผู้สอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันที่

ผลิตครูพลศึกษา ผู้ฝึกสอนของสำนักต่าง ๆ หรือชมรมกระบี่กระบอง และผู้สนใจ ควรมีการดำเนินการเป็นประจำทุกปี เพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน

5. การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเล่นกระบี่กระบองผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสาธารณะ สื่อออนไลน์ อาจดำเนินการด้วยความร่วมมือของหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้นว่าขอความร่วมมือผู้จัดทำรายการแสดงของโทรทัศน์หรือภาพยนตร์สอดแทรกบทที่เป็นการเล่นกระบี่กระบองในบทละครหรือภาพยนตร์บางตอน

ในการส่งเสริม การพัฒนา และการอนุรักษ์ กระบี่กระบอง หากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอันได้แก่รัฐบาล หน่วยงาน สถานศึกษา สมาคมกีฬาไทย คณะกระบี่กระบองต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชนต่าง ๆ มีการร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการอย่างจริงจัง มรดกวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยอันทรงคุณค่าชิ้นนี้จะดำรงคงอยู่คู่ชาติไทยสืบไป

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2506). *ขุนช้างขุนแผน ฉบับหอพระสมุดแห่งชาติ*. คลังวิทยา.

กรมศิลปากร. (2508). *นางนพมาศ, หรือ, ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์*. โรงพิมพ์ภักดีประดิษฐ์.

กรมวิชาการ. (2528). *คู่มือการสอนวิชากระบี่*. โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). *กีฬาภูมิปัญญาไทย: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ*. สำนักกิจการการพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์. (2513). *ยวนพ่าย โคลงดั้น ฤายอพระเกียรติ พระเจ้าช้างเผือก กรุงเก่า บรรยายปฐมเหตุอันเปนที่มาของการแต่งโคลงยวนพ่าย และประวัติแห่งรัชสมัยในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนารถ กรุงศรีอยุธยา ซึ่งทำยุทธการกับพระเจ้าติโลกราชแห่งกรุงนพบุรี ศรีพิงคนคร พุทธศักราช 1991-2031 พร้อมด้วยข้อวินิจฉัยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ประเพณี วัฒนธรรม*. โรงพิมพ์มิตรสยาม.

นาค เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2513). *วิชากระบี่กระบอง*. โรงพิมพ์คุรุสภา.

นิทัศน์ ชาญประโคน. (2518). *คู่มือการเรียนวิชา พ.402 (กระบี่กระบอง)*. อรุณการพิมพ์.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระฯ. (2464). *บทละครเรื่องอิเหนา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เล่ม 1* (พระนางเจ้าสุขุมาลมารศรีพระราชเทวี โปรดให้พิมพ์ในงานฉลองพระชัณษาซายิด เมื่อปีระกา พ.ศ. 2464). โรงพิมพ์ไทย.

สุจิตรา สุคนธทรัพย์. (2541). การวิเคราะห์คุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย: กระบี่กระบอง. *วารสารครุศาสตร์*, *27* (1), 83-89.

สุนทรภู่. (2544). *พระอภัยมณี* (พิมพ์ครั้งที่ 16). โสภณการพิมพ์.